

„Terezín - místo spojené s holocaustem Židů v průběhu 2. světové války“

Pracovní list I. - příprava na vzdělávací seminář v Památníku Terezín

Židé v Evropě

Židé žijí v Evropě po mnoho století. Často však byli vystaveni diskriminaci a útlaku.

Židé byli pro své odlišné náboženství obviňováni z nejrůznějších zločinů a bylo o nich v průběhu staletí rozšiřováno mnoho lží. Například byli obviňováni z toho, že zavraždili Ježíše Krista, dále z vraždění křesťanských dětí a používání jejich krve pro liturgické účely, jejich vinou se prý šířily epidemie, byla trávena voda ve studních,...

Židé byli donuceni žít v ghettech - oddělení od křesťanů.

Co je to ghetto? Jméno pochází od názvu části Benátek, zvané „geto nuovo“ („nová slévárna“), kde měli Židé nakázáno od 16. století pobývat. Od ostatního města byla tato část oddělena zdmi. Takto izolovaná sídliště však existovala ve městech a v obcích již i dříve.

Mnoho ghatt se nacházelo i v Čechách a na Moravě, např. v Praze, v Brně, v Boskovicích, v Mikulově,...

Maiselova synagoga
v pražském Židovském
Městě

Židům bylo povoleno zabývat se pouze obchodem a financemi. Často půjčovali peníze i panovníkům. Ti je buď chránili nebo vydávali napospas drancování, pogromům.

Co je to pogrom? Jedná se o násilné napadání židovských komunit (vypalování, drancování, vraždění, ...).

Tato nenávist provázela se střídavou intenzitou Židy až do 20. století.

Cesta k holocaustu

Po 1. světové válce (1914-1918) muselo Německo na základě Versailleských dohod platit reparace vítězným mocnostem, muselo snížit stavy vojska a bojové techniky. Koncem 20. let je postiženo velkou hospodářskou krizí. Mnoho lidí se ocitá bez práce a jejich rodiny žijí v bídě.

Velká část židovského obyvatelstva se řadila mezi vzdělané lidi. Byli mezi nimi advokáti, doktoři, bankéři, umělci. Měli dostatečné jmění na to, aby přežili špatná poválečná léta, většina z nich tedy netrpěla nedostatkem. To bylo některým německým občanům trnem v oku.

Této situace využívá Adolf Hitler se svými přívrženci k rozpoutání nenávisti vůči Židům, „viníkům“ za prohranou válku. Židé byli podle Hitlera spojeni s ruskou revolucí, spoluprací se západními mocnostmi podkopali zázemí v Německu a tím vším přispěli k porážce ve válce.

A tak mnozí lidé zaslepení zlobou z těžkého života a chudoby, která zaplavila Německo, teorii nacistů o vině Židů přijímají a Židé se stávají obětními beránky.

Důležitá data 30. let dvacátého století

1933 - Hitler se v lednu stává říšským kancléřem; s výraznou pomocí vlivných hospodářských kruhů se NSDAP (Nacionálně socialistická německá dělnická strana) ujímá po volbách na jaře 1933 moci. Odpůrci vládnoucí strany - sociální demokraté, komunisté a další - jsou posíláni do koncentračních táborů.

Zjistěte jména prvních koncentračních táborů v Německu: _____

1935 - Na každoročním sjezdu NSDAP v Norimberku jsou v září přijaty zákony, které rozdělují lidi na skupiny podle rasové příslušnosti. Norimberské rasové zákony přesně stanoví, kdo má být považován za Žida, a tudíž je pořádné rasy.

Září 1938 - Mnichovská dohoda
Představitelé Anglie, Francie, Itálie a Německa podepisují dohodu o postoupení části pohraničních československých území, tzv. Sudet, německé říši. Tímto aktem měl být zachován světový mír; ve skutečnosti však byla připravena válka.

Listopad 1938 - „Křišťálová noc“
V noci z 9. na 10. listopad bylo na území říše vypáleno mnoho synagóg a židovských obchodů, zabita téměř stovka Židů a několik desítek tisíc pak uvězněno v koncentračních táborech. Byla to odpověď na atentát židovského studenta na úředníka německého velvyslanectví v Paříži.

Březen 1939 - okupace zbytku Čech a Moravy Německem; vytvoření Protektorátu Čechy a Morava.

Září 1939 - 1. září byla rozpoutána 2. světová válka.

Protektorát Čechy a Morava; vyznačené hranice zabraných území

Kromě Židů chtěl Hitler odstranit ze společnosti také další skupiny obyvatelstva: Romy, Svědky Jehovovy, mentálně postižené,...

Osudy židovského obyvatelstva

v Čechách a na Moravě po září 1938

Okupace pohraničí českých zemí na podzim 1938 znamenala pro české obyvatelstvo i první setkání s realitou útlaku Židů. Ti prchají z obsazených území do vnitrozemí, kde v té době stále ještě vládne svoboda. V březnu 1939 je vytvořen Protektorát Čechy a Morava, který je prohlášen za součást Velkoněmecké říše.

Protizidovská represivní opatření začínají být uplatňována i na tomto území.

Zákazů a příkazů pro židovské obyvatelstvo bylo vydáno několik set.

Poté, co byli Židé pomocí zákazů a příkazů v podstatě vyčleněni ze společnosti, přistoupili nacisté k dalšímu kroku.

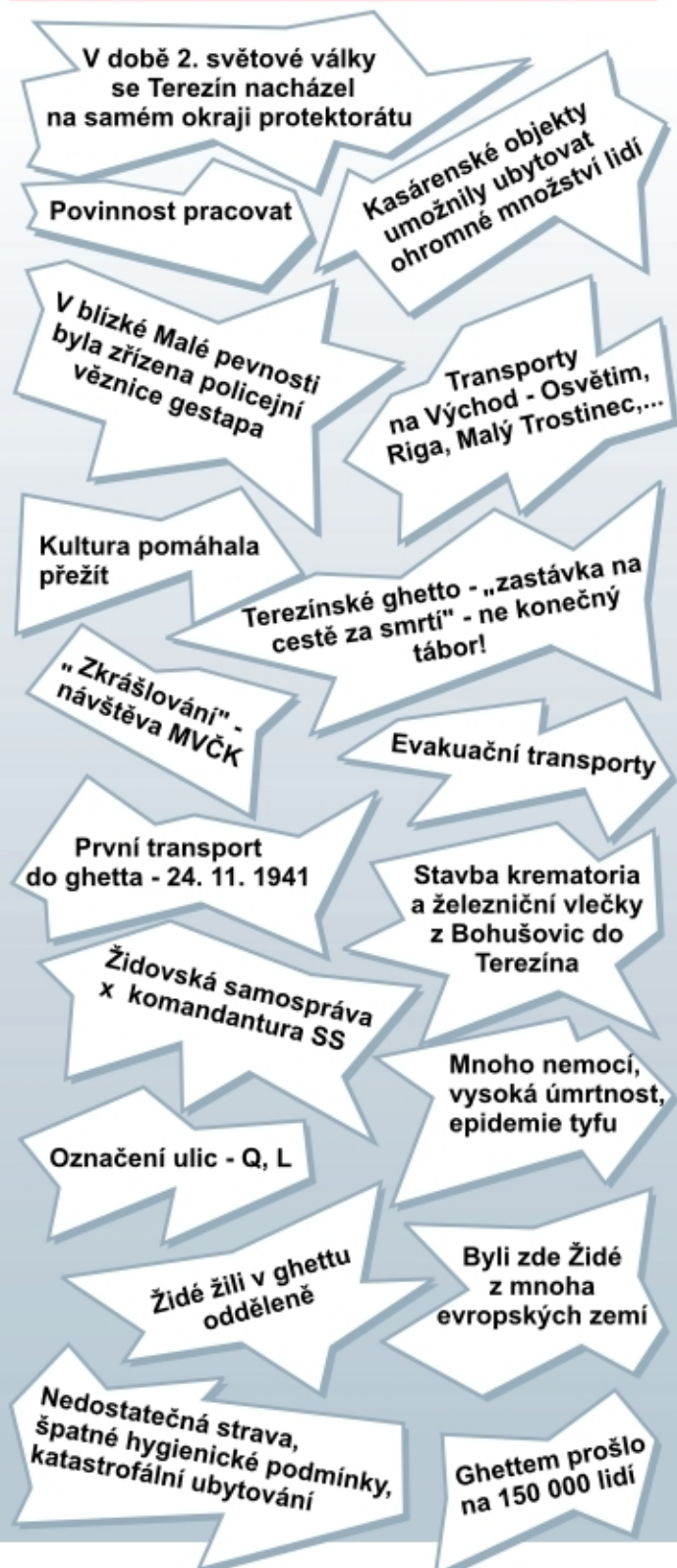
Na podzim roku 1941 je rozhodnuto o nutnosti koncentrovat Židy z protektorátu do jednoho určitého místa, jako tomu bylo i na jiných obsazených územích, např. v Polsku.

Rozhodnutí o této otázce učinil Zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich. Za osudné místo byl vybrán Terezín.

Město Terezín

- Terezín byl založen Josefem II. roku 1780 jako vojenská pevnost.
- Terezínská pevnost byla výkvětem tehdejší pevnostní architektury. Skládala se z Hlavní a Malé pevnosti.
- Pro armádu bylo v Hlavní pevnosti postaveno několik kasárenských objektů.
- Malá pevnost měla hned od počátku funkci pevnostního vězení. Byli zde vězněni také aktéři sarajevského atentátu na Františka Ferdinanda d'Este, mezi nimi i hlavní z nich - Gavrilo Princip.
- Před 2. světovou válkou žilo v Terezíně asi 7 300 obyvatel včetně vojenské posádky.

Střípky informací o terezínském ghettu

Galerie osobností, které se zapsaly do historie ghetta

Petr Ginz

*1928 - říjen 1944

Zahynul v Osvětimi.

V ghettu řídil tento nadaný chlapec časopis Vedem.

Časopis vycházel 2 roky a zachovalo se téměř 800 stran.

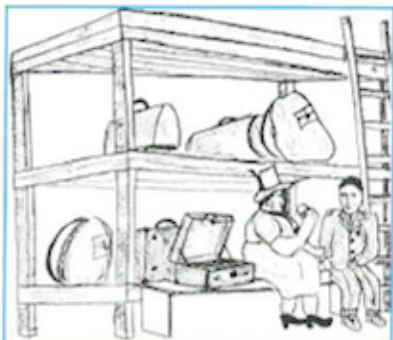
časopis Vedem

Karel Poláček

*1892 - 1945

Zahynul na pochodu smrti.

V terezínském ghettu, kam přijel transportem De roku 1943, přednášel spoluvězněm a působil jako poradce židovského soudu.

Ilustrace na námět Poláčkovy knihy „Muži v offsidu“, časopis Vedem

Pavel Haas

*1899 - říjen 1944

Zahynul v Osvětimi.

Skladatel, bratr herce Huga Haase, jeden z posledních žáků Leoše Janáčka. Komponoval i v Terezíně.

Arnošt Lustig

*1926 - 2011

V ghettu Terezín byl od roku 1942. Prošel ještě dalšími koncentračními tábory (Osvětim, Buchenwald). Na jaře 1945 uprchl z transportu smrti. Ve svých knihách, které napsal po válce, se vracel k válečným zážitkům.

František Bass

*1930 - říjen 1944

Zahynul v Osvětimi.

Literárně nadaný chlapec.

Jeho starší bratr přežil hrůzy holocaustu a nyní žije v Izraeli.

Zahrada - F. Bass
Zahrádka malá
plná růží, voní
cestička je úzká
chlapeček prochází se po ní.

Chlapeček malý, hezoučký
jak poupě rozkvétající
až poupě rozkvetě
chlapeček už nebude.

Helga Weissová-Hošková

*1929

V ghettu malovala obrázky, které nám dodnes podávají svědectví o tamním životě, prošla koncentračními tábory v Osvětimi a Mauthausenu. Helga Weissová-Hošková je akademickou malíčkou a žije v Praze.

„Fronta na jídlo v Dražďanských kasárnách“

František Zelenka

*1904 - říjen 1944

Zahynul během transportu do Osvětimi.

Před válkou navrhoval jevištní výpravy a kostýmy v Národním divadle, v Městském divadle na Vinohradech, v Osvobozeném divadle. V terezínském ghettu se rovněž podílel na scénografii.

Plakátek k dětské opeře Brundibár

Terezínským ghettem prošlo na 10 500 dětí.

Deportace na Východ přežilo asi 240 dětí.

Na 1 600 jich bylo v Terezíně osvobozeno.

Děti v Terezíně malovaly, psaly básně, hrály divadlo a to jim pomáhalo zapomenout na hrůzy, které je obklopovaly.

Zkuste pomoci učebnic, encyklopedií a tohoto dvojlistu vyřešit následující úkoly

1. Pokuste se stručně vysvětlit význam následujících slov:

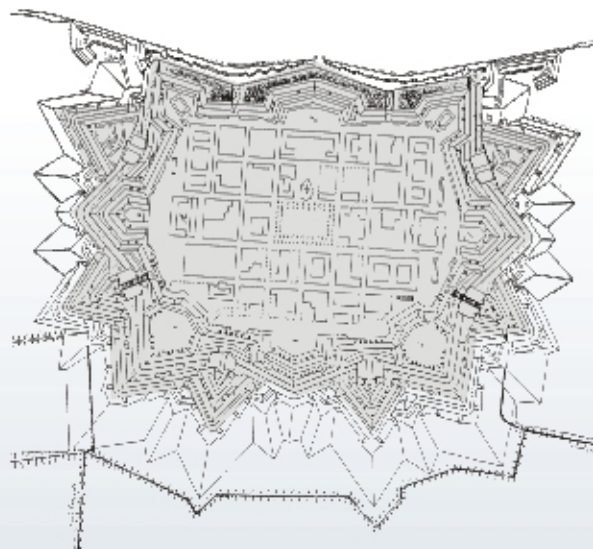
Tóra - _____
 synagoga - _____
 „Křišťálová noc“ - _____

rabín - _____
 šabat - _____
 antisemitismus - _____

2. Prohlédněte si mapku terezínské Hlavní pevnosti a zamyslete se nad tím, proč si nacisté vybrali právě město Terezín jako místo pro židovské ghetto (podle textů, mapky):

Důvody:

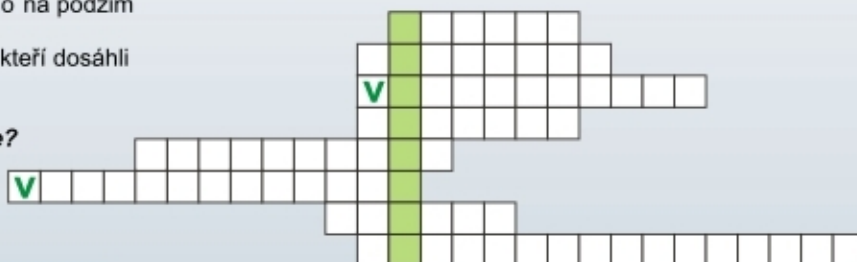
- a) _____
 b) _____
 c) _____

3. a) Vyřešte následující tajenku:

- Jak se nazývaly části měst, které byly vyhrazeny pro pobyt Židů?
- Napište jméno chlapce, který řídil časopis Vedem.
- Kde byly přijaty zákony, které měly zásadní význam pro osud lidí židovského původu?
- Autor mnoha knih - také vězněný v terezínském ghettu.
- Uveďte název železniční stanice, která byla původně konečnou stanicí pro transporty do Terezína (před postavením vlečky).
- Kde byla zřízena v blízkosti ghetta policejní věznice gestapa?
- Území, které bylo Československu odebráno na podzim 1938.
- Jak museli být od září 1941 označeni Židé, kteří dosáhli věku 6 let?

b) Znáte význam slova, které vyšlo v tajence?

4. Test:

1. Židovské obyvatelstvo bylo již ve středověku nuceno žít:

- a) pouze na vesnici
 b) v ghettech
 c) ve velkoměstech

2. Norimberské rasové zákony byly přijaty roku:

- a) 1933
 b) 1935
 c) 1939

3. Na podzim roku 1938:

- a) vzniká Protektorát Čechy a Morava
 b) část československého pohraničního území je připojena k německé říši
 c) začíná 2. světová válka

4. O vzniku ghetta je rozhodnuto na podzim:

- a) 1938
 b) 1939
 c) 1941

5. První transport Židů přijel do Terezína:

- a) v září 1941
 b) v listopadu 1941
 c) v únoru 1942

6. Židé v terezínském ghettu zůstávali:

- a) všichni až do konce války
 b) většinou zde byli pouze dočasně, velké množství odešlo transporty na Východ jak dlouho chtěli
 c) jak dlouho chtěli

7. V ghettu byli Židé:

- a) pouze z Protektorátu Čechy a Morava
 b) jen z Ameriky
 c) z mnoha evropských zemí

8. Malá pevnost sloužila:

- a) jako ubytovna pro jednotky SS
 b) jako policejní věznice gestapa
 c) jako ghetto pro Židy